

2016-12-16

Ert dnr:
S2016/06972/FST

Arbetsmarknadssektionen
Stina Björk

Socialdepartementet
10333 STOCKHOLM
s.registrator@regeringskansliet.se
s.fst@regeringskansliet.se

Begränsningar i föräldrapenningen för föräldrar som kommer till Sverige med barn (SOU 2016:73) samt promemorian om förslag till ikraftträdande- och övergångsbestämmelser till lagförslagen som lämnas i SOU 2016:73

Sammanfattning

- SKL bifaller delbetänkandets förslag om begränsningar i föräldrapenningen, fördelning av dagar och dess ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.
- SKL instämmer i att förslaget kan påskynda och underlätta etablering för barn och föräldrar. För ökad etablering på arbetsmarknaden krävs att etableringsinsatser förbättras och individanpassas, med särskilt fokus på kvinnors behov.
- SKL anser att förslaget innebär stora risker för övervältringseffekter på kommunerna i form av ökad efterfrågan på främst förskola och ökade kostnader för ekonomiskt bistånd. I dagsläget är det en begränsad andel kvinnor som kommer in på arbetsmarknaden efter avslutad etablering.
- SKL anser att förslagets kostnadseffekter ska beaktas i samband med fastställande av statsbidragens storlek till kommunerna.
- SKL instämmer i att effekterna av begränsningsregeln bör följas upp. SKL förutsätter att uppföljning även inkluderar effekter på kommunal verksamhet.
- SKL anser att samtliga förslag gällande föräldraförsäkringen borde ha presenterats i slutbetänkandet i oktober 2017. Etappvis genomförda förändringar gör det närmast omöjligt att överblicka slutliga konsekvenser.

Kortfattad beskrivning av lagen och förslaget

Enligt nuvarande Socialförsäkringsbalk (2010:110) har föräldrar sammanlagt rätt till föräldrapenning i högst 480 dagar för första barnet, och vid flerbarnsfödelse under ytterligare högst 180 dagar för varje barn utöver det första.

I delbetänkandet föreslås att föräldrapenning istället ska utgå högst 200 dagar om barnet blir bosatt här i landet under barnets andra levnadsår, och vid flerbarnsfödelse utgår ytterligare 76 dagar för varje barn utöver det första. Är barnet över två år vid bosättning ska högst 100 dagars föräldrapenning utgå, och vid flerbarnsfödelse under ytterligare högst 38 dagar för varje barn utöver det första.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2017. Övergångsbestämmelserna innebär att föreskrifterna ska tillämpas första gången när en föräldrar ansöker om föräldrapenning för dagar som infaller efter lagkraftdatum.

I slutbetänkandet, som ska redovisas senast den 1 oktober 2017, görs en samlad översyn av regler för föräldraledighet och föräldraförsäkring. Förslag ska lämnas på hur hela föräldraförsäkringen kan moderniseras, och då särskilt gällande att föräldraförsäkringen i högre grad än i dag kan fördelas jämställt mellan föräldrar.

Sveriges Kommuner och Landstings synpunkter

SKL bifaller delbetänkandets förslag om begränsningar i föräldrapenningen, fördelning av dagar och dess ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.

SKL instämmer med delbetänkandets beskrivning att nuvarande lagstiftning leder till överkompensation av föräldrapenning till föräldrar som kommer till Sverige med barn. Detta bidrar till långvarig frånvaro från arbete, arbetssökande, utbildning eller andra aktiviteter som syftar till att föra föräldrarna närmare arbetsmarknaden.

SKL är positiv till att begränsningen är utformad så att den ungefärligen motsvarar den föräldrapenning som en genomsnittlig försäkrad använder efter barnets ettårs- respektive tvåårsdag.

SKL är positiv till att de nuvarande bestämmelserna i socialförsäkringsbalken vad gäller vem som får föräldrapenning och hur den fördelas mellan föräldrar även bör gälla för föräldrapenning som lämnas enligt den förslagna begränsningsregeln.

SKL instämmer med delbetänkandets förslag om att de nya föreskrifterna bör gälla vid ansökningsdatum för föräldrapenning och inte tidpunkt för barnets födelse.

SKL instämmer i att förslaget kan påskynda och underlätta etablering för barn och föräldrar. För ökad etablering på arbetsmarknaden krävs att etableringsinsatser förbättras och individanpassas, med särskilt fokus på kvinnors behov.

SKL delar betänkandets beskrivning av barnets behov och anser att det är viktigt att barnet får tillgång till förskola, jämnåriga kamrater och nätverk för att bl.a. underlätta språkutvecklingen och integrationen i samhället.

I delbetänkandet framgår att kvinnor är föräldralediga i mycket större utsträckning än männen. Att begränsa föräldrarnas möjlighet att vara hemma med äldre barn, ger stöd för ökad jämlikhet och är ett bra incitament för ökat deltagande i studier och etablerings- och arbetsmarknadsinsatser.

SKL vill särskilt påtala vikten av att etableringsinsatserna måste förbättras och individanpassas, med speciellt fokus på kvinnors behov. I kap 4.3.2 på sidan 111 ”konstaterar Riksrevisionen att trots att etableringsformen skulle öka förutsättningarna för kvinnors deltagande i arbetsmarknadsrelaterade insatser har inte detta kommit till stånd i någon större utsträckning”. Vidare pekar studien från Stockholms universitet på att reformen har en liten men signifikant positiv effekt på deltagarnas sannolikhet att vara sysselsatt under året. Rapporten visar dock att utfallet är sämre för kvinnor vad gäller att vara sysselsatt någon gång under året och ha en löneinkomst.

SKL anser att förslaget innebär stora risker för övervältringseffekter på kommunerna i form av ökad efterfrågan på främst förskola och ökade kostnader för ekonomiskt bistånd. I dagsläget är det ett fåtal kvinnor som kommer in på arbetsmarknaden efter avslutad etablering

Beräkningarna för platsbehov inom förskola och skolbarnsomsorg är svåra att följa då det inte framgår hur många barn som i grundförutsättningarna är i förskoleåldern och hur många som är äldre.

Som utredningen konstaterar kommer dess förslag att leda till en ökad efterfrågan på plats i framför allt förskola. Det är på många sätt positivt att barn till nyanlända kan förväntas gå i förskolan i större utsträckning än idag. Det skapar dock ytterligare tryck på en verksamhet som redan i dagsläget har stora utmaningar inte minst vad gäller bemanning och kompetensförsörjning. Det är redan idag brist på förskollärare, och många kommuner vittnar om att det har blivit allt svårare att hitta även annan personal med utbildning för arbete med barn, vilket huvudsakligen handlar om barnskötare. Utifrån SCB:s senaste befolkningsprognos från april 2016 väntas efterfrågan på förskola öka ytterligare de närmaste åren, oaktat utredningens förslag. Det aktualiserar ytterligare statens och lärosätenas ansvar för att se till att antalet platser på förskolläro- och lärutbildningarna anpassas efter det stora rekryteringsbehov som finns redan idag och som kommer att finnas många år framöver.

I betänkandet, tabell 7.7, redovisas vilka utgifter i form av ekonomiskt bistånd som kommunerna kommer att få under åren 2017-2020. I utredningen framgår inte hur beräkningarna har tagits fram, vilket innebär en stor risk för att beräkningarna är underskattade. Detta måste naturligtvis följas upp och eventuellt kan en ny orsakskod införas för att underlätta en uppföljning

SKL specialbeställda statistik från SCB visar även att endast 25 procent av nyanlända arbetar och 7 procent studerar tre månader efter avslutade etableringsperiod 2015. Könsskillnader är stora, 33 procent av männen arbetar jämfört med 13 procent av kvinnorna. En något högre andel kvinnor (8 procent) studerar än männen (6 procent). Majoriteten är dock fortsatt inskrivna på arbetsmarknadspolitiska program eller öppet arbetslösa. Detta innebär att många blir hänvisade till socialtjänsten och ekonomisk bistånd efter avslutad etablering.

SKL anser att förslagets kostnadseffekter ska beaktas i samband med fastställande av statsbidragets storlek till kommunerna.

Utredningen konstaterar att finansieringsprincipen inte är tillämplig för förändringar i statlig verksamhet som får indirekt effekt för kommunerna. SKL delar inte denna uppfattning då finansieringsprincipens innebörd är att kommuner och landsting inte ska behöva höja skatten eller prioritera om annan verksamhet för att finansiera statliga beslut. Effekterna av förslagen i utredningen ska beaktas i samband med bedömningen av statsbidragets storlek till kommunsektorn.

SKL instämmer i att effekterna av begränsningsregeln bör följas upp. SKL förutsätter att uppföljningen även inkluderar effekter på kommunal verksamhet.

Effekterna av den föreslagna begränsningsregeln bör följas upp, vilket framgår av förslaget i kapitel 6.7. SKL förutsätter att detta även gäller effekter på kommunal verksamhet såsom ekonomiskt bistånd, minskade skatteintäkter, ytterligare förskoleplatser, förskoleklassplatser och fritidshemsplatser.

SKL anser att samtliga förslag gällande föräldraförsäkringen borde ha presenterats i slutbetänkandet i oktober 2017. Etappvis genomförda förändringar gör det närmast omöjligt att överblicka slutliga konsekvenser.

Det är lätt att förlora helhetsperspektivet och förmågan att förutse konsekvenser när många små och stora lagförändringar genomförs etappvist. SKL anser därför att hela förslaget på moderniseringen av föräldraförsäkringen borde ha hade presenterats samtidigt i slutbetänkandet i oktober 2017.

SKL anser slutligen att det är nödvändigt att göra en utvärdering av effekterna av hela moderniseringen av föräldraförsäkringen inom två år, efter att sista lagförändringen

har genomförts. Utvärderingen bör genomföras av en statlig myndighet i samarbete med externa parter och SKL.

Sveriges Kommuner och Landsting

Lena Micko
Ordförande

Muntlig reservation lämnades av Sverigedemokraterna.